

ומר סבר, כיון דמקרי ויתבי עליהו, יש מיעוט אנשים שיושבים עליהן, כמחצלות דארשא דמיין העשויות לשכיבה.

אמר מר: כל החוצלות מטמאין טמא מת, דברי רבי דוסא.

ומקשה הגמרא: והרי התניא, שנינו בבביתא שהובאה לעיל: וכן היה רבי דוסא אומר בדבריו של רבי ישמעאל ברבי יוסי, הסובר שמחצלת של קנים וחילת אינה מקבלת טומאה ומסככין בה, לפי שאין דרך לשכב עליה. ואם כן מוכח, שמחצלת שאינה מיועדת לשכיבה אף שמקצת אנשים שוכבים עליה אין היא ככלי לקבל טומאה.

ומתרתת הגמרא: לא קשיא:

הא דאמר רבי דוסא כל החוצלות טמאין טמא מת, מדובר במחצלת דאית ליה גרנפא.

ונשתכחה, עלה הלל הבבלי, ויסדה. חזרה ונשתכחה, עלו רבי חייא ובניו, (381) ויסדה. (382)

וכן [וכך] אמר רבי חייא ובניו: לא נחלקו רבי דוסא וחכמים על מחצלות של ארשא,

כ-ב שהן טמאות טומאת מדרס הואיל והן מיוחדות לשכיבה ולא לתשמיש אחר.

ולא נחלקו על מחצלות של טבריא, שהן טהורות מטומאת מדרס הואיל וקשות הן ואין דרך לשכב עליהן.

על מה נחלקו? — על מחצלות של שאר מקומות.

מר סבר, כיון דליכא דיתבי עליהו, כלומר, כיון שרוב בני אדם אינם רגילים ליחד מחצלות אלו לשכיבה, לפיכך כדמחצלות של טבריא דמיין.

משתכחת, וכמו כן הוסיף וסידר את הברייתא המפרשת את המשנה.

382. ותמה הריטב"א: היכן מצינו שנשתכחה תורה בדורו של רבי חייא, הרי היו בדורו רבינו הקדוש וחביריו שהיו גדולי ישראל! אלא, לא אמר כן אלא בשביל מה שחידשו בהלכה זו בלבד, שכל המקיים הלכה אחת שלא תשתכח, הרי הוא כאילו מייסד את התורה כולה!

ועוד יש לפרש, על פי מה שאמר רבי חייא [בבא מציעא פה ב]: אנה עבידנא שלא תשתכח תורה מישראל. מאי עבידנא? אזילנא ושדינא כיתנא וגדילנא נישבי וציידנא טבי ומאכילנא בשרייהו ליתמי, ואריכנא מגילתא וכתבנא חמישה חומשי, וסליקנא למתא ומקרינא חמישה ינוקי בחמשא חומשי, ומתנינא שיתא ינוקי שיתא סדרי משנה, ואמרנא להו: עד דהדרנא

גדולי עולם אלה ויעשו פעולות גדולות שלא תשכח. וכמו שעזרא והלל ורבי חייא ובניו לא סמכו על הבטחת הכתוב, ועשו כל שביכולתם להצלת התורה שלא תשכח מישראל, כך שתל הקדוש ברוך הוא גדולי תורה בכל דור ודור, שעליהם מוטלת שמירת הגחלת לעשות הכל שלא תשתכח תורה מישראל חלילה. אור הישר.

381. וכתב הערוך לנר: לכך נקט שלושה מיסדים אלו דוקא, לפי שעזרא היה בסוף תקופת הנביאים, ולימד תורה שבכתב שהיתה קרובה להשכח בימיו. והלל היה בסוף תקופת הקבלה, כשנתרבו התלמידים והחלו מחלוקות ביניהם והיתה התורה קרובה להעשות כשתי תורות, עד שחזר ויסדה והסכימה בת קול שהלכה כמותו. ואילו רבי חייא היה בסוף ימי התנאים כשנסדרה המשנה, שאם לא היה מלמדה בעל פה היתה

חוצלות של שעם ושל גמי מטמאין טומאת מת, כי אף על פי שהם אינם ארוגים יפה, ויש בהם רווח בין קנה לקנה, מכל מקום, חזו לכינתא דפירי, ראויים הם לקבלת פירות גדולים.

וכמו כן מובן, שמחצלת של שק ושל ספירא טמאין טומאת מת הואיל וחזו לגולקי וצני. ראויים הם לשמש כשקים לקטניות ופירות דקים.

אלא למאן דאמר חוצלות היינו מחצלות מממש, (383) אם כן, בשלמא מחצלות של שק ושל ספירא, חזו לפרסי [ראויים הם לפורסן כוילון כנגד הפתח], שכן במסכת ביצה דף יד ב מבואר, שוילון גידון ככלי לקבל טומאה ואינו נחשב כחלק מקירות הבית, (384) וכמו כן ראויים הם לשמש כנפותא [נפות לנפות בהן את הקמח].

אלא מחצלות של שעם ושל גמי, למאי חזו? (385)

שיש לה שפה סביב גבוהה מעט ועשויה כבית קיבול העשוי לקבל פירות, ולפיכך דינה ככלי גמור לקבל טומאה.

והא דאמר רבי דוסא מחצלת מסכנין בה, מדובר בדלית ליה גרנפא, ולפיכך אינה חשובה כלי לקבל טומאה אלא אם כן עשויה ממש לשכיבה, שאז נחשבת היא ככלי גם לענין טומאת מת.

מקשה הגמרא: מיתיבי לרבי שמעון בן לקיש, המפרש שחוצלות היינו מחצלות, ממה ששנינו: חוצלות של שעם [מין קנים], ושל גמי ושל שק [שערות עיזים], ושל ספירא [שערות סוס שמספרין מצוארו וזנבו], מטמא טמא מת, דברי רבי דוסא.

וחכמים אומרים: אף מדרם.

בשלמא למאן דאמר שחוצלות היינו מרזובלי, ילקוטי הרועים העשויים ככלי קיבול, ובזמן שאין הרועים שוכבים עליהם הם משמשים ככלי קיבול ממש, לפיכך

והיינו, שלא אמרו בגמרא שמדובר בדאית לה גרנפא אלא על משנת כל החוצלות, שבכללה מחצלת של קנים וחילת שאינם ראויים כל כך לשכיבה, ומשום כך אילו לא היו עשוין כבית קיבול אין הם מקבלים טומאה. אבל ברייתא זו אינה מדברת במחצלת דאית לה גרנפא.

384. כן פירשו רש"י והריטב"א. אמנם רבינו חננאל פירש ש"פרסי ונפותא" הם נפה וכברה.

385. ובחזון איש [כלים סימן ל ס"ק לא] העיר: מדוע לא מעמידה הגמרא בדאית להו גרנפא כדלעיל?! ועיין שם מה שכתב בזה.

ואתינא אקרו אהדדי ואתנו אהדדי. [כלומר, זורע הייתי זרעוני פשתן, ולאחר שהיה צומח קולע אני ממנו רשתות ומכמורות וצד בהם צביים, ומאכיל הייתי את בשרם ליתומים, ומתקן מעורותיהם קלף לכתוב עליהם חמישה חומשי תורה ושישה סדרי משנה, ומהלך הייתי מעיר לעיר מקומות שאין מלמדי תנוקות מצויים שם, ומלמד לכל תינוק אחד מן הספרים, ואומר הייתי להם: למדו איש לרעהו את ספרו, עד שנמצאו כולם בקיאים בחמישה חומשים ושישה סדרים], ועבדא לה לתורה שלא תשתכח מישראל.

383. פירש רש"י: אלא למאן דאמר מחצלות ממש — שהן פשוטין ואין להם בית קיבול.

ומתרצת הגמרא: **חזו לנזיאתא**. ראויות הן לכסות את הגיגית שעושים בה את השיכר.

איכא דאמרי [יש להקשות להיפך]: **בשלמא למאן דאמר חוצלות היינו מחצלות ממש,**

של שעם ושל גמי — **חזו לנזיאתא**. של שק ושל ספירא — **חזו לפרסי ונפוזתא**.

אלא למאן דאמר מאי חוצלות, מרזובלי, בשלמא של שק ושל ספירא — **חזו לגולקי וצני**. **אלא של שעם ושל גמי, למאי חזו?**

ומתרצת הגמרא: **חזו לכינתא דפירי**.

תניא: אמר רבי חנניה: כשירדתי לגולה [לבבל] מצאתי זקן אחר, ואמר לי: מסכבין

בבודיא [מחצלת], כיון שסתמה לסיכוך ולא לשכיבה ואין היא חשובה כלי לקבל טומאה. **וכשבאתי אצל רבי יהושע אחי אבא הודה לדבריו**.

אמר רב הסדא: והוא דלית ליה לאותה מחצלת גדנפא, שאם יש לה שפה סביב, הרי היא כשאר כלים העשויים לתת בתוכן פירות וכדומה, שמטמאין במת.

אמר עילא: הני בודיתא [מחצלות] **דבני מחזא, אלמלא קיר [גדנפא] שלחן — מסכבין בהו**.

תניא נמי הכי: מסכבין בבודיא, ואם יש להן קיר — אין מסכבין בהן.

הדרן עלך סוכה.

פרק הישן תחת המטה

מתניתין:

הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו, הואיל ואוהל מפסיק בינו לבין הסוכה ונמצא שאינו יושב בסוכה [רש"י וריטב"א⁽³⁾].

אמר רבי יהודה: נזהגין היינו, שהיינו ישנים תחת המטה בפני הזקנים, ולא אמרו לנו דבר, ובגמרא יתבאר טעמו של רבי יהודה.

אמר רבי שמעון: מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה בסוכה,

ואמר להן רבן גמליאל לזקנים: ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם, ויודע שעבדים פטורין מן הסוכה כנשים הואיל ומצות עשה שהזמן גרמא היא, לפיכך ישן הוא תחת המטה.⁽⁴⁾

ולפי דרכינו למדנו, כלומר: אף על פי שלא אמר לנו לשם לימוד, אלא לשיחת חולין בעלמא שהיה משתבח בעבדו לבדיחותא בעלמא, למדנו על פי דרך בדיחותו: שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו.

גמרא:

והר"ן תמה, וכי מה איסור יש בדבר לישון בסוכה, ומאי סלקא דעתיה דהירושלמי?! ותירץ: ואפשר דהוה סליק אדעתיה שהיה מוחה בו כדי שלא יברך עליה; אי נמי שלא יבוא לעשות אותן מצוות עשה שהזמן גרמא שיש איסור בעשייתן.

ומהר"ם דקדק בקושיית הירושלמי "ישב לו חוץ לסוכה", דזה קשיא אף אם נאמר שהיה ישן תחת המטה כדי שלא ימחה בו רבן גמליאל?! ותירץ: דלפי מה דסלקא דעתיה דהירושלמי דמשום שאסור לו לישון בסוכה היה ישן תחת המטה, יש לומר, שהיה עושה כן להיכירא שאסור לו לישון בסוכה.

3. ואילו דעת הרי"ף, שמיטה בסוכה הוא מדין סוכה תחת הסוכה [לעיל ט ב]; והבעל המאור חלק עליו, והאריכו בזה הרמב"ן במלחמות הריטב"א והר"ן, וחלקו עליו; ובפשוטו, דעת התוספות בד"ה הישן כדעת הרי"ף.

4. הביאו התוספות מירושלמי דמקשה, למה לא הניחו לו חכמים לישון בסוכה, והרי למדנו בברייתא, שהיה טבי מניח תפילין ולא מיחו בידו חכמים; ומשני: היה עושה כן שלא לדחוק את חכמים שהיו ישנים בסוכה; ופריך: אי שלא לדחוק את חכמים ישב לו חוץ לסוכה; ומשני: היה רוצה לשמוע דברי חכמים.

שנינו במשנה: הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו:

ומקשינן: והא סתם מטה ליכא עשרה טפחים תחתיה, ואמאי אסור לישון תחתיה (5)?!

תרגמא שמואל למשנתנו: במטה גבוהה עשרה.

תנן התם לגבי אוהל המביא את הטומאה:

אחד חור שחררוהו מים, כגון שהיתה שפה גבוהה על הנהר, והמים נכנסים ועושים נקב ארוך —

או חור שחררוהו שרצים [כגון חולדות ותנשמת] —

או שאכלתו מלחת, הארץ מליחה ומתבקעת מאליה —

וכן מרבך של אבנים גדולות ערוכות זו על זו, ופעמים שהאחת סדורה על שני אבנים המופרדות זו מזו, ונעשה שם חלל —

וכן סואר של קורות, קורות ערוכות על גבי קרקע זו על גב זו ועומדות לבנין, ויש שם הרבה נקבים ביניהם —

אם יש באחד מאלו טפח על טפח ברומ

טפח או יותר כשיעור אוהל לטומאה, ויש שם כזית מן המת וכלים מן הצד האחר תחתיו, הרי זה מאהיל על הטומאה לטמא את הכלים מדין אוהל [ריטב"א].

רבי יהודה אומר: כל אוהל שאינו עשוי בידי אדם המתכוין לעשותו אוהל אינו אוהל; אינו מאהיל על הכלים כלל, והרי הטומאה בוקעת ועולה כנגדה עד לרקיע, [ריטב"א].

ומפרשינן: מאי טעמא דרבי יהודה?

כי יליף בגזירה שוה "אוהל" "אוהל" ממשכן כא-א

כתיב הכא גבי אוהל בטומאת מת: זאת התורה אדם כי ימות ב"אוהל" כל הבא אל האוהל וכל אשר באוהל יטמא שבעת ימים —

וכתיב התם ביריעות העזים שכיסו את המשכן: ויפרוש את ה"אוהל" על המשכן —

מה לחלן — במשכן — אוהל בידי אדם היה, אף כאן — בטומאת מת — אוהל בידי אדם בעינן.

ומפרשינן: ורבנן החולקים על רבי יהודה, טעמם: משום ד"אוהל" "אוהל" ריבה, כלומר: אהלים הרבה כתובים בפרשת אוהל בטומאת מת, לרבות אוהל העשוי מאליו.

5. בהא דאמרינן בפשיטות דבעי עשרה טפחים, מבואר בתוספות, דשמואל קאי בזה לשיטתו לעיל י א גבי סוכה תחת הסוכה, שאינה נפסלת אלא אם כן יש בה עשרה טפחים; ומשמע דסברי כדעת הרי"ף, דפסול מיטה בסוכה הוא מדין סוכה תחת הסוכה.

והרמב"ן במלחמות [והביאו הריטב"א]

הקשה על הרי"ף, מהא דפשיטא לן הכא שאינה נפסלת אלא בעשרה טפחים, ולא נחלקו בזה כשם שנחלקו בסוכה תחת הסוכה [שם י א], הרי שאין פסולה מדין סוכה תחת הסוכה.

ובטעם הדבר דבעי עשרה, כתב הריטב"א בשם הרמב"ן: כך עיני הדבר: שסוכה תחת הסוכה אין פסולו מדין ביטול, שהרי שניהם סך